

Секція 1 БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК, АНАЛІЗ ТА АУДИТ

УДК 657.411

Л.М. Янчева, канд. екон. наук

Н.С. Акімова, канд. екон. наук

О.О. Говоруха, канд. екон. наук

МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ВНУТРІШНЬОГО СТАНДАРТУ «ОБЛІК ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ»

Розроблено та запропоновано макет внутрішнього стандарту підприємства «Облік власного капіталу», використання якого забезпечить належну організацію обліку та контролю в акціонерному товаристві в цілому, урахуваючи види діяльності підприємства та особливості даної форми господарювання.

Разработан и предложен макет внутреннего стандарта предприятия «Учет собственного капитала», использование которого обеспечит надлежащую организацию учета и контроля в акционерном обществе в целом, учитывая виды деятельности предприятия и особенности данной формы хозяйствования.

Developed and proposed layout of the internal standard of the enterprise «Accounting for equity», the use of which will ensure the proper organization of accounting and control in a joint stock company in General, given the activities of the company and of the characteristics of this form of management.

Постановка проблеми у загальному вигляді. На сучасному етапі розвитку вітчизняної ринкової економіки все більше посилюється роль і значення системи бухгалтерському обліку як системи, що відповідає за інформаційне забезпечення менеджменту підприємства, сприяє найефективнішому використанню всіх його наявних ресурсів, забезпечує повноту та достовірність відображення даних про фінансово-майновий стан суб'єкта господарювання.

Одним із найсуттєвіших показників, що характеризує фінансовий стан підприємства, є власний капітал. Тому питання його формування, використання та управління мають важливе значення в управлінні діяльності будь-якого господарюючого суб'єкта.

Інформація про власний капітал повинна бути основою для

аналітичних прогнозів щодо майбутнього розвитку акціонерного товариства. У зв'язку з цим вимоги до змісту та якості звітної інформації про власний капітал істотно зростають.

Це, у свою чергу, припускає необхідність подальшого розвитку бухгалтерського обліку власного капіталу акціонерних товариств. До того ж на сьогодні в економічній літературі немає єдиної точки зору щодо вирішення теоретико-методологічних питань обліку власного капіталу. У нормативних документах українського бухгалтерського законодавства методика бухгалтерського обліку власного капіталу представлена дуже узагальнено.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний внесок у розвиток бухгалтерського обліку власного капіталу зробили такі відомі закордонні вчені, як В.Д. Андрєєв, Е.А. Арєнс, В.Е. Ануфрієв, М.Ф. Ван Бреда, Р. Додж, Дж.К. Лоббек, Т. Б. Нидлз, В.Ф. Палій, В.І. Подольський, Дж.К. Робертсон, Я.В. Соколов, В.П. Суйц, С. Хендриксен, та ін. Проблеми розвитку методологічного, методичного й організаційного забезпечення бухгалтерського обліку, фінансової звітності й економічного аналізу власного капіталу досліджено в працях таких вітчизняних авторів: М.В. Кужельного [2], В.В. Сопка [5], О.І. Пилипенко [3], Т.М. Корольок [1], Ф. Голова, Г.Г. Кірейцева, Є.В. Мниха, М.С. Пушкара [4], В.О. Шевчука та ін.

Разом із тим на даному етапі розвитку бухгалтерського обліку залишається невирішеною низка проблем теорії та методики обліку власного капіталу акціонерних товариств. Проведений аналіз показав, що ступінь дослідження питань, пов'язаних із відображенням власного капіталу в системі бухгалтерського обліку, є недостатньо різностороннім і глибоким. Це, у свою чергу, не дозволяє ефективно управляти власним капіталом і оперативно реагувати на зміни як внутрішніх, так і зовнішніх умов господарювання.

Мета та завдання статті. Сформована в нашій країні система бухгалтерського обліку не забезпечує достатньою мірою прозорість і корисність фінансової звітності, що знижує не лише інвестиційні можливості акціонерних товариств, але і ступінь відповідальності, внутрішньої дисципліни їхнього менеджменту. У зв'язку з цим процеси, що відбуваються в цей час, реформування системи бухгалтерського обліку, що виражаються в її гармонізації відповідно до міжнародних стандартів фінансової звітності, припускають перетворення та подальший розвиток методичних підходів до бухгалтерського обліку власного капіталу акціонерних товариств.

Актуальність даної проблематики дослідження, недостатність практичних і теоретичних розробок у сфері бухгалтерського обліку

власного капіталу акціонерних товариств зумовила необхідність розробки внутрішнього стандарту «Облік власного капіталу».

Метою даної статті є обґрунтування теоретичних положень і розробка практичних рекомендацій з організації обліково-аналітичного процесу щодо вдосконалення обліку власного капіталу в акціонерних товариствах шляхом розробки макета внутрішнього стандарту підприємства «Облік власного капіталу», що забезпечить належну організацію обліку та контролю в акціонерному товаристві в цілому, урахуваючи види діяльності підприємства та особливості даної форми господарювання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Відповідно до чинного законодавства, діюча система бухгалтерського обліку передбачає багатоваріантність відображення операцій із формування й зміни складових власного капіталу підприємства, що зумовлює необхідність дослідження з метою з'ясування особливостей та специфіки даної сфери обліку на підприємствах акціонерної форми власності та вдосконалення бухгалтерського відображення зазначених операцій.

Організація обліку власного капіталу здійснюється відповідно до вимог законодавства України (кодекси, закони, стандарти та інші нормативні документи) і внутрішніх нормативів підприємства (накази, розпорядження, Положення, стандарти) та повинна забезпечувати власників і всіх зацікавлених користувачів повною та достовірною інформацією про джерела формування капіталу та його структуру.

Проте, як показав аналіз діючої нормативно-правової бази та практики 25 досліджуваних підприємств Харкова, обліку власного капіталу не приділяється значна увага як з боку держави, так і з боку суб'єктів господарювання.

Зокрема досі на законодавчому рівні не існує окремого П(С)БО щодо обліку формування й зміни власного капіталу підприємства, а на рівні окремого товариства нормативна база обмежена лише декількома сторінками Плану рахунків (рахунків капіталу) та наказу (Положення) про облікову політику, де найчастіше викладено основні положення щодо організації обліку на підприємстві, що не дозволяє повною мірою здійснити належну оцінку даної категорії обліку, а отже, визначити реальну вартість капіталу.

Зазначене доводить необхідність розробки внутрішнього стандарту підприємства «Облік власного капіталу», що входить до Положення «Про облікову політику» у вигляді окремого додатка (рис.).

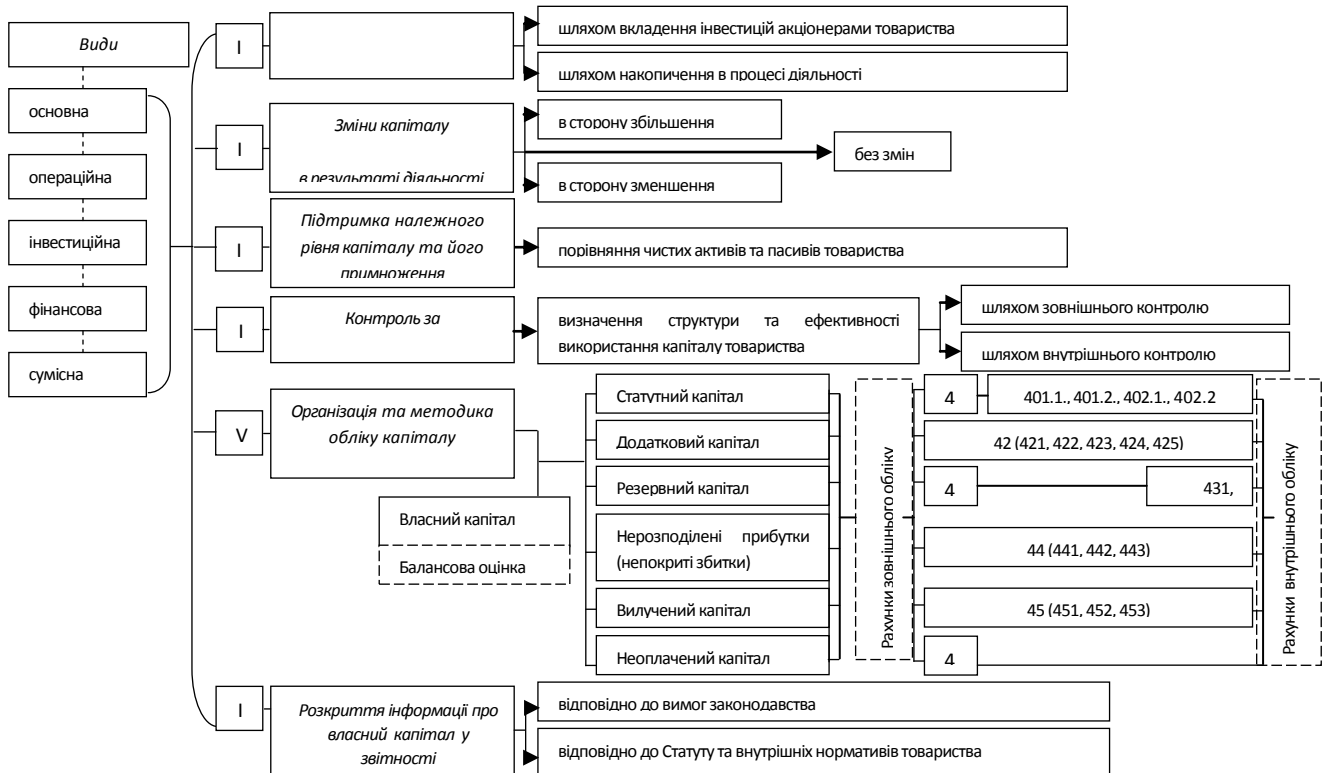

Рисунок – Структурна модель внутрішнього стандарту підприємства «Облік власного капіталу»

Слід зазначити, що під час розробки даного стандарту автори керувалися наступними положеннями:

– облік власного капіталу здійснюється за видами діяльності суб'єкта господарювання (основна, операційна, інвестиційна, фінансова, сумісна діяльність);

– правильно організувати облік капіталу неможливо без дотримання наступних принципів: забезпечення діяльності підприємства капіталом; підтримка належного рівня капіталу, його збереження та примноження;

– резерви підприємства – це акумульований товариством нерозподілений прибуток. Зарезервовані кошти є важливим джерелом довгострокового фінансування бізнесу, що спонукає до створення необхідних резервів капіталу.

Розроблений внутрішній стандарт «Облік власного капіталу» базується на існуючих нормативних документах України та включає 6 розділів :

1. Формування власного капіталу товариства (за структурними елементами).

2. Зміни капіталу в результаті діяльності товариства (за видами діяльності).

3. Підтримка належного рівня капіталу та його примноження.

4. Контроль за використанням капіталу.

5. Організація та методика обліку капіталу.

6. Розкриття інформації про власний капітал у звітності.

Формування власного капіталу товариства є основою під час створення будь-якого суб'єкта господарювання та системи обліку. За Стандартом облік формування власного капіталу відбувається шляхом вкладення інвестицій акціонерами товариства (первісне формування) або шляхом накопичення в процесі діяльності.

Зміни капіталу в результаті діяльності товариства є важливим чинником для управління власністю, капіталом, резервною системою підприємства. Капітал може як збільшуватися, так і зменшуватися.

Контроль за процесами підтримки належного рівня капіталу та його примноження забезпечується шляхом співставлення чистих активів та чистих пасивів підприємства, а також аналізу їх динаміки. Даний процес спрямований на забезпечення безперервної діяльності підприємства, відшкодування, коли буде потреба, великих збитків і дотримання встановлених вимог щодо здійснення діяльності.

Організація та методика обліку капіталу є важливим процесом, оскільки забезпечує як державний, так і незалежний контроль за

джерелами походження капіталу підприємства, його переміщення (у структурі) та вибуття.

Для полегшення управління власним капіталом підприємства та підвищення інформативності обліку автори пропонують у Стандарті рахунки власного капіталу розділити на рахунки зовнішнього та внутрішнього обліку.

Зовнішній облік здійснюється відповідно до діючого Плану рахунків бухгалтерського обліку; внутрішній – до робочого Плану рахунків у розрізі аналітики до складових власного капіталу, що підвищує інформативну місткість бухгалтерського обліку та забезпечує можливість більш детального аналізу інформації в інтересах системи управління.

Контроль за використанням капіталу – надзвичайно важлива позиція як для бухгалтерського, так і для управлінського обліку, оскільки відповідає за збереження капіталу, а отже, дотримання основного принципу бухгалтерського обліку – безперервності діяльності, а також забезпечує інформацією управлінців щодо капіталу (у структурі та за її межами) за різних економічних ситуацій.

Рекомендований Стандарт з метою збереження капіталу, пропонує здійснювати як внутрішній (внутрішній аудит), так і зовнішній (незалежний аудит) контроль.

Розкриття інформації про власний капітал у звітності є підсумковим показником, що характеризує результати стану формування капіталу підприємства, зміни в його структурі, напрями використання за видами діяльності та власників корпоративних прав.

І з метою уніфікації та інтенсифікації процесу облікового відображення операцій із власним капіталом у звітності та прискорення процесу отримання інформації, необхідної для ефективного управління діяльністю акціонерного товариства, внутрішнім стандартом запропоновано також використання внутрішніх форм звітних документів, таких як: Форма внутрішньої звітності «Баланс», Звіт про власний капітал товариства, Звіт про нарахування дивідендів учасникам акціонерного товариства та ін.

Висновки. Таким чином, розроблений внутрішній стандарт «Облік власного капіталу» базується на існуючих нормативних документах України та включає 6 розділів: формування власного капіталу товариства (за структурними елементами); зміни капіталу в результаті діяльності товариства (за видами діяльності); підтримка належного рівня капіталу та його примноження; контроль за використанням капіталу; організація та методика обліку капіталу; розкриття інформації про власний капітал у звітності. Це, у свою чергу, забезпечить належну організацію бухгалтерського обліку та

контролю в акціонерному товаристві в цілому, ураховуючи види діяльності підприємства та особливості даної форми господарювання.

Список літератури

1. Корольок Т. М. Облікова інформація в системі управління власним капіталом / Т.М. Корольок // Українська наука: минуле, сучасне, майбутнє. Випуск №6. – Тернопіль: Підручники і посібники, 2003. – 373с. – С.136-140.

2. Кужельний М. В. Теорія бухгалтерського обліку: підручник / М. В. Кужельний, В. Г. Лінник. – К. : КНЕУ, 2001. – 334 с.

3. Пилипенко О. І. Корпоративні права як предмет застави: обліковий аспект / О. І. Пилипенко // Науковий вісник Ужгородського нац. університету: Сер. Економіка. – 2010. – № 29, ч. 2 (спецвипуск) . – С. 41–45.

4. Пушкар М. С. Фінансовий облік : підручник / Пушкар М. С. – Тернопіль : Карт-Бланш, 2002. – 628 с.

5. Сопко В. В. Бухгалтерський облік капіталу підприємства (власності, пасивів) : монографія / В. В. Сопко. – К. : Центр навчальної літератури, 2006. – 312 с.

Отримано 01.11.2013. ХДУХТ, Харків.

© Л.М. Янчева, Н.С. Акімова, О.О. Говоруха, 2013.

УДК 12.568:596

А.П. Гринько, канд. екон. наук, проф.

МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ ОСНОВНОГО КАПІТАЛУ В УМОВАХ РИНКОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Розглянуто суть облікової та балансової політики відносно основного капіталу як методологічних особливостей бухгалтерського обліку в ринкових умовах господарювання. Від того, яким чином у балансі будуть відображені структура майна організації та розмір її прибутку, залежить фінансовий добробут у майбутньому.

Рассмотрена сущность учетной и балансовой политики по отношению к основному капиталу как методологических особенностей бухгалтерского учета в рыночных условиях ведения хозяйства. От того, каким образом в балансе будут отражены структура имущества организации и величина ее прибыли, зависит финансовое благосостояние в будущем.

The article describes the essence of the carrying and accounting policy towards the fixed capital as methodological features of accounting in market conditions. Financial well-being in the future depends on how structure of the organization's assets and the profit will be reflected in the balance sheet.